

TERMÍN: 21.01.2022

xx30324xx
Recenzia A
Peter Goliaš
goliaš@ineko.sk

*Prosím nezasahujte do tejto tabuľky*RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Peter Goliaš**NÁZOV MATERIÁLU: **Nepripojení. Digitálna chudoba a digitálna inklúzia na Slovensku.**TYP VÝSTUPU*[1]: **Komentár**

(pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):

ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR - Sekcia inovácií, strategických investícií a analýz**AUTORI/KY: **Binka Ľubica Hamarová;**

SPOLUAUTORI/KY: - - ; - - ; - - ; - -

RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **1****PRIPOMIENKY:**

P.č	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1	1	„Kým v roku 2005 mala v 5 najlepších EÚ štátoch väčšina domácností prístup k internetu, na Slovensku malo prístup len 24 % domácností (Graf 1).“ – údaj za SR nezodpovedá údaju v Grafe 1. Podľa priložených dát došlo k zámene nadpisov grafov, keď Graf 1 ukazuje dáta za	Zosúladenie textu a grafu.	Akceptované. Grafy boli pri finálnom prelinkovaní s Excelom vymenené. Chyba bola opravená. Medzičasom pribudli na Eurostate nové dáta

		bežných užívateľov internetu a Graf 2 dáta o podieloch domácností s prístupom k internetu.		v oboch premenných, preto boli (správne) grafy aj čísla v texte doplnené v súlade s najnovšími dostupnými údajmi.
2	1	„Kým v roku 2005 bežne využívalo internet len 43 % Slovákov, v súčasnosti je to okolo už 85 % (Graf 2).“ – údaj za SR nezodpovedá údaju v Grafe 2. Podľa priložených dát došlo k zámene nadpisov grafov, keď Graf 1 ukazuje dáta za bežných užívateľov internetu a Graf 2 dáta o podieloch domácností s prístupom k internetu. Podľa priložených dát tiež stúpol v SR podiel bežných užívateľov internetu zo 43 % v roku 2005 na 88 % v roku 2020, teda nie na 85 %.	Zosúladenie textu a grafu. Oprava chybných údajov.	Akceptované.
3	1	„Prudký nárast užívateľov (v porovnaní s Európskymi lídrami - Top 5 EÚ) mohol zapríčiniť, že niektoré skupiny zostali vylúčené.“ – mohol aj nemusel, toto tvrdenie nemá výpovednú hodnotu. Navrhujem preformulovať napríklad takto: „Z pohľadu inklúzie je dôležité sledovať či prudký nárast užívateľov (v porovnaní s Európskymi lídrami - Top 5 EÚ) nezapríčinil, že niektoré skupiny zostali vylúčené.“	Pôvodné tvrdenie nemá výpovednú hodnotu.	Akceptované. Preformulované podľa návrhu : <i>“Z pohľadu inklúzie je dôležité sledovať, či prudký nárast užívateľov (v porovnaní s európskymi lídrami - TOP 5 EÚ) nezapríčinil, že niektoré skupiny zostali vylúčené.”</i>

4	2	<p>„Poznámka: Pre konzistenciu sme vybrali ako Top 5 EÚ pre oba grafy tie krajiny, ktoré mali najvyšší podiel bežných užívateľov.“ – správne by bolo vybrať top 5 krajín v každom grafe podľa ukazovateľa, ktorý je v grafe zobrazený.</p>	<p>Vyberať top 5 krajín podľa iného ukazovateľa, ako je zobrazený v grafe, je skresľujúce.</p>	<p>Akceptované. Pôvodná poznámka bola vymazaná. Údaje zobrazujú rôznu množinu krajín v závislosti od ukazovateľa:</p> <p>Pre „Percento domácností s prístupom k internetu“ sú to LU,NL,IE,FI,DK a pre „Percento bežných užívateľov internetu“ sú to IE, LU,DK,FI,SE.</p>
5	2	<p>„V Dánsku ale denne využíva internet až 97 % celej populácie, na Slovensku je to iba 80 %.“ – odporúčam nepoužívať slovká vyjadrujúce subjektívny názor o číselných údajoch, teda v tomto prípade „až“ a „iba“, pokiaľ nie je zrejmé, že ide o objektívne hodnotenie. Názor totiž závisí od uhla pohľadu. Napríklad „iba“ môže byť v porovnaní s najlepšimi, ale nemusí byť v porovnaní s priemerom. Čísla hovoria samé za seba.</p>	<p>Snaha o objektívnosť.</p>	<p>Akceptované. Text bol preformulovaný na základe odporúčania a doplnený o nové údaje za rok 2021.</p> <p>V novej verzii sme sa rozhodli uviesť, <u>ako krajinu pre porovnanie Írsko</u>, ktoré spomíname aj v závere dokumentu (ako zahraničný best-practice). Príklad Írska lepšie ilustruje možný posun, keďže v roku 2017 bola úroveň používateľov medzi dôchodcami a ekonomicky</p>

				<p>neaktívnymi na porovnateľnej úrovni ako na Slovensku. V pôvodnej verzii sme však tento príklad uviesť nemohli kvôli nedostupnosti dát.</p> <p>Text bol preformulovaný na: „V Írsku denne využíva internet 98 % celej populácie, na Slovensku je to 87 %“.</p> <p>Rovnako sme pridali tabuľku, ktorá ilustruje posun v čase medzi dvoma krajinami.</p>
6	2	<p>„Na Slovensku využíva internet o 40 % menej dôchodcov a neaktívnych než v Dánsku.“ – presne má byť: „Na Slovensku využíva internet o 33 percentuálnych bodov menej dôchodcov a neaktívnych než v Dánsku. Porovnanie s percentami vytvára (zrejme mylný) dojem, že porovnávame počet užívateľov v SR a v Dánsku, nie podiel.“</p>	Snaha o presnosť.	<p>Akceptované.</p> <p>Preformulované podľa návrhu a doplnené o najnovšie údaje (vid'. poznámka vyššie): „Rozdiel je spôsobený nízkym podielom bežných užívateľov medzi dôchodcami a osobami mimo trhu práce, na Slovensku v tejto skupine využíva internet o 29</p>

				<i>percentuálnych bodov menej než v Írsku.“</i>
7	2	„Stúpajúci počet používateľov v celej Európe naznačuje (Graf 1), že digitalizácia bude pokračovať aj na Slovensku...“ – vývoj v Európe nemusí ukazovať/predurčovať vývoj v SR. Navyše graf ukazuje, že k rastu v SR dochádza, dokonca už je podľa priložených dát nad priemerom EÚ. Navrhujem vetu preformulovať: „Stúpajúci počet používateľov v celej Európe aj na Slovensku (Graf 1) naznačuje, že schopnosť používať IKT sa stane nevyhnutnosťou.“	Snaha o logiku.	Akceptované. Preformulované podľa návrhu.
8	2	Tabuľka 1. – navrhujem doplniť aj údaje za V3 a EÚ. Súčasne by bolo dobré ukázať v osobitnom grafe alebo tabuľke trend aspoň za dôchodcov a ekonomicky neaktívnych, optimálne aj osobitne za obe kategórie. Resp. Porovnať trend v tejto kategórii s inými.	Snaha o názornosť.	Čiastočne akceptované. Doplnené boli údaje pre EÚ a historické dáta z roku 2017 aby stručne tabuľka porovnala trajektóriu „priemeru“ (EÚ) vs. Slovenska vs. lídra (Írsko). Podľa dát Eurostatu nie je možné kategóriu dôchodcov a ekonomicky neaktívnych rozdeliť.
9	2-3	„V celoeurópskom porovnaní však zaostávame v dostupnosti počítačového vybavenia v rámci	Snaha o presnosť a zvýšenie výpovednej hodnoty textu.	Akceptované. Áno, tvrdenie je podložené dátami. Text bol

		domácností ohrozených chudobou.“ – toto vieme podložiť dátami?		preformulovaný : „V súčasnosti si kúpu počítača môže dovoliť 96 % slovenských domácností, čo zodpovedá priemeru EÚ, pod priemerom EÚ ¹ sme však z hľadiska dostupnosti počítačového vybavenia pre domácnosti ohrozené chudobou“ s poznámkou v texte odvolávajúcou sa na konkrétny ukazovateľ Eurostatu.
10	3	„Kvôli nízkym príjmom si v roku 2019 nemohlo dovoliť kúpu počítača až 18 % domácností ohrozených chudobou.“ – navrhujem vymazať slovko „až“, keďže nie je zrejmé voči čomu to má byť „až“, t.j. nie je zrejmá objektivnosť hodnotenia.	Snaha o objektivnosť.	Akceptované.
11	4	„Nízku úroveň digitálnych zručností má stále takmer 30 % Slovákov.“ – navrhujem doplniť zdroj: „Nízku úroveň digitálnych zručností má podľa Eurostatu stále takmer 30 % Slovákov.“	Uvádzanie zdrojov číselných údajov aj v texte.	Akceptované. Preformulované podľa návrhu, s doplnením údajov.

¹ Zdroj: Eurostat, ukazovateľ: ILC_MDDU03

12	4	<p>„Lepšiu dostupnosť IKT sprevádza aj vyšší počet bežných užívateľov internetu, ktorý stúpol o takmer 5 % (za rovnaké obdobie).“</p> <p>Správne má byť: „Lepšiu dostupnosť IKT sprevádza aj vyšší počet bežných užívateľov internetu, ktorý stúpol o takmer 5 percentuálnych bodov (za rovnaké obdobie).“</p>	Presnosť	Akceptované. Pôvodný text pozmenený podľa návrhu.
13	4	<p>„Počas rokov 2015 až 2019 sa podiel ľudí s nízkou úrovňou digitálnych zručností zvýšil (to môže byť vysvetlené napríklad nárastom samotných užívateľov).“ – to vysvetlenie by mohlo platiť iba ak by sa uvedený podiel počítal z užívateľov a nie z celej populácie. Je to naozaj tak? Ak áno, uviedol by som to v texte aj v tabuľke. Teraz to totiž vyzerá, že ide o podiel z celej populácie.</p> <p>„(to môže byť vysvetlené napríklad nárastom samotných užívateľov)“</p> <p>Navrhujem: „(to môže byť vysvetlené napríklad nárastom počtu samotných užívateľov)“</p>	Snaha o presnosť	<p>Akceptované. Populácia pre ktorú sa meria úroveň digitálnych zručností zahŕňa iba osoby ktoré využili internet za posledné 3 mesiace – teda spadajú do kategórie užívateľov.</p> <p>Údaje v tabuľke však boli zmenené hodnoty a text v súlade s pripomienkou: Nové údaje ukazujú percento <u>užívateľov</u> s digitálnymi zručnosťami. Aj po zmene údajov tvrdenia vo vzťahu k vývoju digitálnych zručností stále platia.</p>

				<p>Poznámka pod čiarou k údaju o percente užívateľov internetu bola preformulovaná: „<i>Tabuľka 2. uvádza percento užívateľov, ktorí využili internet aspoň raz za tri mesiace. Tento podiel je relevantný v kontexte digitálnych zručností, lebo ich miera sa meria len u vzorky ľudí, ktorí využili internet aspoň raz za tri mesiace. Ak človek nevyužil internet za posledné tri mesiace, mieru zručností nie je možné určiť.</i>“</p>
14	5	<p>„Prensky, M. (2001) pripisuje rok 1980 ku generačnej hranici medzi prirodzenými používateľmi a používateľmi, ktorí sa adaptovali.“ – má sa na mysli rok narodenia? Ak áno, treba to uviesť.</p>	<p>Snaha o presnosť</p>	<p>Akceptované. Áno, myslí sa rok narodenia. Pôvodná poznámka pozmenená na: „<i>Podľa Prensky (2001) je rok narodenia 1980 generačnou hranicou medzi prirodzenými používateľmi a používateľmi, ktorí sa adaptovali. Táto veková</i></p>

				hranica je približne v súlade s podielom používateľov a mierou ich schopností aj na Slovensku (vid'. Graf 6).“
15	7	Graf 7 sa mi vo Worde nezobrazuje správne	Úprava grafiky	Akceptované. Graf sa nachádza aj v dátovej prílohe dokumentu. Graf sme pre istotu prelinkovali ešte raz a materiál sme preformátovali na pdf.
16	8	V dostupnosti digitálnej infraštruktúry a jej využívania rýchlo dobiehame priemer členských krajín EÚ.“ – pri podiele bežných užívateľov sme už predbehli.	Presnosť	Akceptované. Veta pozmenená na: „V dostupnosti digitálnej infraštruktúry a jej využívania Slovensko dobehlo priemer EÚ.“
17	8	„Vďaka lepšej dostupnosti vzrástol počet užívateľov internetu, trend však nezachytil všetky skupiny obyvateľstva.“ – máme dôkaz, že trend nezachytil niektoré skupiny? Čiže pri niektorých skupinách nestúpol porovnateľne podiel užívateľov? To isté aj na strane 1: „Spolu s lepšou dostupnosťou vzrástol aj počet užívateľov	Presnosť	Čiastočne akceptované. Pôvodný text preformulovaný str.1 na: „Spolu s lepšou dostupnosťou vzrástol aj počet užívateľov internetu, niektoré skupiny obyvateľstva však v používaní internetu stále zaostávajú.“ A na str. 7 na:

		internetu, tento trend však nezachytil všetky skupiny obyvateľstva.“		„Vďaka lepšej dostupnosti vzrástol počet užívateľov internetu, niektoré skupiny obyvateľstva však stále zaostávajú.“
18	9	„Plán Obnovy čiastočne adresuje tieto výzvy...“ – treba rozpísať názov: „Plán obnovy a odolnosti SR“	Presnosť	Akceptované. „Plán Obnovy“ pozmenené na formálny názov: „Plán obnovy a odolnosti SR.“
19	Celý text	Viacero preklepov, treba skontrolovať gramatiku.		Akceptované.
20	8-9	Záver a odporúčania – navrhujem doplniť odporúčanie, aby štát meral efektívnosť (hodnotu za peniaze) realizovaných programov s odkazom na uvedenú prax v Austrálii.	Dôraz na efektívnosť	Akceptované. V texte bolo doplnené: „Pri implementácii všetkých opatrení na zlepšenie digitálnej inklúzie je potrebné dbať na efektívnosť (princíp „hodnoty za peniaze“) a monitorovať ich skutočný dopad na digitálnu inklúziu v spoločnosti (napríklad po vzore Austrálie, vid'. Box 2).“
21	2	„Občania, ktorí nie sú ekonomicky aktívni a zároveň ešte nečerpajú starobný dôchodok.“ – predpokladám, že do tejto	Snaha o presnosť a úplnosť	Čiastočne akceptované. Podľa definície na

skupiny patria aj deti do 18 rokov. Ak áno, navrhujem do dopísať do poznámky.

Eurostate do tejto kategórie patria osoby od 15 rokov, ktoré sú mimo trhu práce a zároveň nie sú študentami. Takže do kategórie sa nerátajú študenti, ani deti do 15 rokov.

Poznámka pod čiarou bola preformulovaná a doplnené boli príklady (podľa definície Štatistického úradu) aby bola kategória zrozumiteľnejšia: „Eurostat definuje osoby mimo trhu práce ako ekonomicky neaktívne obyvateľstvo. Do tejto kategórie patria napríklad osoby, ktoré sa pripravujú na povolanie, sú invalidnými dôchodcami, starajú sa o domácnosť, čerpajú rodičovskú dovolenku, navštevujú rekvalifikačný kurz alebo neformálne vzdelávanie, a podobne.

22	6	<p>„Počas pandémie mali najnižší nárast nezamestnanosti práve sektory s vysokou mierou digitalizácie, ako napríklad IT a finančný sektor (Graf 7).“</p> <p>– graf neukazuje nárast nezamestnanosti, ale stav, t.j. pomer počtu nezamestnaných k počtu zamestnaným. Zaujímavé sú obe veličiny, ak ale chcete zdôrazniť vývoj počas pandémie, asi by bolo lepšie dať aj do grafu zmenovú a nie stavovú veličinu.</p>	Presnosť	<p>Čiastočne akceptované. Súhlasíme s pripomienkou ale rozhodli sme sa však ponechať stavovú veličinu v grafe a preformulovať tvrdenie tak aby opisovalo stav: <i>„Zároveň sektory s vysokou mierou digitálnej intenzity (ako napríklad IT a finančný sektor) majú nižší podiel nezamestnaných v porovnaní so sektormi s nízkou mierou digitálnej intenzity (Graf 7).“</i> Cieľom paragrafu je vyzdvihnúť ekonomické výhody práce v sektoroch: ako je výška mzdy a <i>„relatívna stabilita“</i> (počas hospodársky náročného obdobia).</p>
23	7	<p>„Tabuľka 3. Prehľad cieľových skupín a opatrení“ – tabuľka neobsahuje opatrenia, preto odporúčam preformulovať napríklad na „Tabuľka 3. Prehľad cieľových skupín a rizík“</p>	Presnosť	Akceptované. Tabuľka zmenená podľa návrhu.

	„Kvalita dôchodkového veku“ tiež odporúčam preformulovať na „Kvalita života v dôchodkovom veku“.	
--	--	--

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Vzhľadom na zapracovanie požadovaných zmien komentár odporúčam na zverejnenie.

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.